

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПІДЛІТКІВ

У статті представлено результати теоретичного та емпіричного аналізу проблеми вольової регуляції особистості; розкрито психологічну сутність вольової регуляції; подано діагностичну технологію та проаналізовано результати дослідження, зокрема: визначено кількісні та якісні параметри розвитку вольової регуляції підлітків та ступінь її сформованості, а також вплив на дії і вчинки особистісного характеру, регуляцію поведінки загалом; здійснено аналіз динаміки вольової регуляції в підлітків щодо наявності відмінностей при розподілі досліджуваних за рівнями їх розвитку; розглянуто вольові якості, такі як наполегливість і самоволодіння, вольові дії, що сприяють регуляції поведінки, які виступали в дослідженні критерієм вольової регуляції; охарактеризовано рівні розвитку вольової регуляції за такими властивостями характеру, як наполегливість та самоволодіння; відповідно до отриманих показників рівня розвитку вольової регуляції здійснено спробу охарактеризувати підлітків.

Ключові слова: воля, вольова регуляція, вольове зусилля, наполегливість, самоволодіння.

В статье представлено результаты теоретического и эмпирического анализа проблемы волевой регуляции личности; раскрыто психологическую сущность волевой регуляции; подано диагностическую технологию и проанализировано результаты исследования, в частности: определены количественные и качественные параметры развития волевой регуляции подростков и степень ее сформированности, а также влияние на действия и поступки личностного характера, регуляцию поведения в целом; осуществлен анализ динамики волевой регуляции у подростков относительно наличия различий при распределении испытуемых по уровням их развития; рассмотрено волевые качества, такие как настойчивость и самообладание, волевые действия, способствующие регуляции поведения, выступавших в исследовании критерием волевой регуляции; охарактеризованы уровни развития волевой регуляции по таким свойствам характера, как настойчивость и самообладания; в соответствии с полученными показателями уровня развития волевой регуляции предпринята попытка охарактеризовать подростков.

Ключевые слова: воля, волевая регуляция, настойчивость, самообладание.

As a background to the study of the problem of volitional regulation we used the scientific ideas and experimental data, which marked the volitional aspect and regulation of human behavior (L. Vygotsky, L. Bozhovych, L. Vekker, V. Kalin, O. Konopkin, A. Leontiev, S. Rubinstein etc.).

The article presents the results of theoretical and empirical analysis of the problem of volitional regulation of personality. The psychological base of volitional regulation is revealed. The diagnostic technology is shown and the results of the study are analyzed, in particular: quantitative and qualitative parameters of adolescents' volitional regulation and the extent of its formation are determined as well as the impact of the actions and deeds of personal character and regulation of the behavior in general. The analysis of the dynamics of volitional regulation in adolescents concerning the availability of differences in distribution of studied in accordance to the levels of their development is made. Volitional qualities such as perseverance and self-esteem, volitional actions that contribute to the regulation of behavior and which in a research served as criteria of volitional regulation are considered. The levels of volitional regulation for such properties of character as persistence and self-esteem are described. According to the obtained indexes of the levels of volitional regulation an attempt to characterize adolescents is done.

As a result we came to the conclusion that volitional regulation depends on the level of persistence and self-esteem development. The dynamics of their qualities change. The obtained results showed that 86.5% of studied schoolchildren have the positive tendencies of volitional regulation formation and we observed only 13.5% with negative trends of it. It can be explained by the fact that adolescents grow up and their volitional qualities become more sustainable and have not situational but personal character.

Key words: will, volitional regulation, willpower, persistence, self-esteem.

Постановка проблеми. Глобальні соціальні зміни в Україні зумовлюють необхідність суттєвого удосконалення вольової сфери особистості. Наш час вимагає від кожного вміння керуватися моральними рішеннями, самостійно реалізовувати близькі та віддалені цілі, мотивувати власні дії й аналізувати звершені вчинки, орієнтуючись на їх суспільну значущість. Особистість виступає як самоціль загальнолюдського розвитку, в якій не останнє місце відводиться вольовій регуляції. Вольова регуляція поєднує психічні функції в єдину функціональну систему, за допомогою чого обумовлює доцільне керування діяльності, або ж будь-якого психічного процесу. Іншими словами, вона виконує роль регулятора активності особистості, свідомого утворення стану оптимальної мобільності, оптимального режиму активності та концентрації цієї активності в потрібному напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумовами до постановки проблеми дослідження послужили наукові ідеї та експериментальні факти, у яких відзначається вольовий аспект регуляції діяльності й поведінки людини (Л. Виготський, Л. Божович, Л. Веккер, В. Калін, О. Конопкін, О. Леонтєв, С. Рубінштейн та ін.).

Узагальнення робіт, у яких явно або імпліцитно поставлена проблема вольової регуляції, дозволяє виділити деякі смислові аспекти та загальні підходи до розуміння сутності вольової регуляції, зокрема, як інтегрального процесу (О. Дашкевич, К. Дяченко, Н. Степанова, М. Чумаков); як системи індивідуальних властивостей особистості, що регулюють психічні стани, діяльність і поведінку (В. Калін, В. Селіванов) як вищий, особистісний рівень регуляційних процесів, за допомогою якого здійснюється нівелювання неадекватного емоційного збудження при виконанні складної діяльності (А. Биков, В. Іванніков, В. Шляпніков); як різні психорегуляторні дії (прийоми і способи регуляції) (Л. Дика, А. Прохоров).

Питання активності особистості як суб'єкта власної діяльності та поведінки отримали наукове обґрунтування у працях Г. Костюка, І. Беха, М. Боришевського, Л. Долинської, В. Каліна, В. Котирло, С. Максименка, М. Савчина, О. Чебикіна.

Мета статті полягає в аналізі психологічної сутності та особливостей розвитку й становлення вольової регуляції учнів підліткового віку.

Виклад основного матеріалу. Довільну регуляцію поведінки й психічних процесів вважав головним змістом поняття волі Л. Виготський. У своїх ранніх наукових працях вчений намагався пояснити довільну форму регуляції психічних процесів і поведінки в цілому через цілеспрямовану організацію зовнішніх стимулів. Пізніше вчений звертається до системи смислових утворень свідомості людини, вважаючи, що, якщо змінити суть дії, то змінюється і спонукання до неї. Вольова регуляція, підкреслює Л. Виготський, здійснюється шляхом об'єднання

різних психічних функцій у єдину функціональну систему, що регулює діяльність або якийсь психічний процес [Вьготский, 1984]

Л. Веккер виділяє три форми регуляції: мимовільну, довільну і вольову. Вольова регуляція є вищою формою довільної регуляції поведінки з боку особистості, якщо регуляція здійснюється на основі критерію «інтелектуального, емоційно-морального, загально-соціальної цінності». Необхідність вольової регуляції вчений пов'язував з переходом цієї регуляції на особистісний рівень, точніше, на рівень особистісної саморегуляції [Ильин, 2000].

Вольова регуляція, на думку В. Каліна, – це механізм тонкого регулювання активності людини [Калітин, 1982]. Найважливішим аспектом вольової регуляції, за В. Каліним, є швидкий аналіз проблемних ситуацій, що вимагає перетворення функціональної організації психіки, переключення свідомості суб'єкта діяльності з об'єкта на самого себе з метою ліквідації невідповідності між своїм станом і вимогами, які висуваються до його діяльності. Вольова регуляція забезпечує самоуправління функціональної структури психіки й рівень ресурсних витрат у діяльності та поведінці, в окремих діях та вчинках. Вольове зусилля є основним механізмом вольової регуляції та саморегуляції людини. Основу вольових зусиль вчений пов'язує з регулюючим впливом друго-сигнальних механізмів.

Великого значення серед функцій волі В. Селіванов надає мобілізації зусиль для подолання труднощів. «Для всіх вольових проявів, – говорить дослідник, – характерна одна загальна ознака – свідомо боротьба особистості з труднощами, що виражається в цілеспрямованому регулюванні поведінки, діяльності» [Ойгензихт, 1983].

Водночас, Р. Ассаджіолі, виділяє функцію регуляції інших психічних процесів. Він вважає, що воля займає центральне місце в ядрі особистості й через неї «Я» керує думками, емоційними переживаннями, бажаннями, уявою та іншими психічними процесами [Иванников, 1991].

Вольова регуляція, згідно наукових позицій І. Беха та І. Булах, виявляється як особистий рівень довільної регуляції. Рішення про регуляцію йде від самої особистості, тобто людина використовує особистісні засоби, одним з яких є намір замінити сенс, суть дій, що призводить до зміни спонукань [Скрипченко, 2005].

Є. Пеньков підкреслює, що воля завжди пов'язана з мислительною діяльністю людини, з її свідомо поставленою метою та безпосередньо практичними діями по її реалізації в життя. Воля, як елемент механізму регуляції, немов би опосередковує свідомість і практику, в результаті чого виробляється і проявляється здатність особистості формувати власні поведінкові установки [Апетик, 2002].

Воля, на думку Н. М. Апетик, це свідомо саморегуляція людиною своєю поведінкою і діяльністю, регулююча функція мозку, що полягає в

здатності активно домагатися свідомо поставленої мети, долаючи зовнішні та внутрішні перешкоди [Анетик, 2002].

Отже вольова регуляція спонукає особистість до дії, оскільки прийнята свідомим рішенням. Воно передбачає наявність таких вольових складових як цілеспрямованість, наполегливість в досягненні мети, а також впевненість у власних силах, що сприяє успішному подоланню труднощів, які виникли на шляху особистості. Успіхи в задуманому позитивно впливають на мотивацію, посилюють її і, в свою чергу, це відбивається на підвищенні ступеня вольової регуляції. При цьому невдачі та допустимі помилки не послаблюють їх енергію й активність.

Результати дослідження та їх обговорення. Для дослідження в підлітків рівня вольової регуляції ми використовували тест-опитувальник «Дослідження вольової саморегуляції» А. Зверкова та Е. Ейдмана. За його допомогою діагностуються індекси вольової регуляції за пунктами загальної шкали та індекси за субшкалами «наполегливість» і «самоволодіння».

Вольові якості, такі як наполегливість і самоволодіння, вольові дії, що сприяють регуляції поведінки виступали критерієм вольової регуляції. Дані, які ми отримали в результаті проведення вищезазначеної методики, показали, що більш інтенсивно починає розвиватися вольова регуляція саме в підлітковому віці.

Співставивши та узагальнивши результати даної методики, ми визначили кількісні та якісні параметри розвитку вольової регуляції підлітків (див. табл.1).

Таблиця 1

Кількісні показники розвитку вольової регуляції учнів сьомих-дев'ятих класів (%) (n = 155)

Рівні розвитку	Показники		абс. к-ть			%		
	абс. к-ть	%	7клас с n=50	8клас n=53	9клас с n=52	7клас n=50	8клас с n=53	9клас n=52
Високий	28	18,1	8	15	5	16	28,3	9,6
Середній	106	68,4	32	36	38	64	67,9	73,1
Низький	21	13,5	10	2	9	20	3,8	17,3

Аналіз динаміки вольової регуляції в підлітків засвідчив наявність відмінностей при розподілі досліджуваних за рівнями їх розвитку. Відмічено, що структури вказаних розподілів в учнів сьомого та дев'ятого класів практично однакові: домінуюче місце у них займають середні рівні розвитку вольової регуляції. У восьмикласників також провідне місце займає середній рівень, але при цьому спостерігається значно більша

кількість учнів, які перебувають на високому рівні (на 12,3 % відбулося збільшення в порівнянні з семикласниками та на 18,7 % з дев'ятикласниками), а на низькому, відповідно, значно менша в порівнянні з досліджуваними класами (на 16,2 % відбулося зменшення у порівнянні з семикласниками і на 13,5 % із дев'ятикласниками). Проведене дослідження показало, що вольова регуляція, розвиваючись, має фази уповільнення і прискорення.

У процесі теоретичного вивчення проблеми і попереднього пілотажного дослідження нами були визначені якісні показники, які дозволили розмістити досліджуваних згідно з рівнями розвитку в них вольової регуляції.

Рівень розвитку вольової регуляції характеризується в цілому, зокрема, за такими властивостями характеру, як наполегливість та самоволодіння. Вивчення особливостей розвитку вольової регуляції підлітків показало, що найбільш сприятливим є *високий рівень*, який характеризується значною мірою опанування особистістю відповідною поведінкою в різноманітних ситуаціях, здатністю свідомо керувати своїми діями, бажаннями і станами. *Середньому рівню* розвитку вольової регуляції властиве приблизно однакове співпадання ситуативним, імпульсивним та добре обміркованим вольовим діям. Підлітки, яких відносять до цього рівня, досить працелюбні, наполегливі, легко мобілізують свої сили при необхідності, здатні здійснювати моральні вчинки. Таким особистостям потрібний сильний стимул, щоб вони непохильно здійснили заплановане. Для *низького рівня* розвитку зазначеної якості притаманна підвищена лабільність, імпульсивність, прагнення до постійного самоконтролю.

З метою полегшення описового плану даної методики ми дамо характеристику кожній із шкал. Отримані результати нашого дослідження наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Кількісні показники розвитку у підлітків вольової регуляції (%) (n=155)

Рівні розвитку	Вольова регуляція								
	Загальна шкала (%)			Наполегливість (%)			Самоволодіння (%)		
	7 клас	8 клас	9 клас	7 клас	8 клас	9 клас	7 клас	8 клас	9 клас
Високий	18	30,2	15,4	16	26,5	17,3	20	32,1	11,5
Середній	66	66	69,2	54	66	61,5	62	47,2	67,3
Низький	16	3,8	15,4	30	7,5	21,2	18	20,7	21,2

Відповідно до отриманих показників рівня розвитку вольової регуляції спробуємо охарактеризувати підлітків.

Високий бал за загальною шкалою властивий емоційно зрілим, активним, незалежним, самостійним особистостям. Їх відрізняє спокій, впевненість у собі, стійкість намірів, реальність поглядів, розвинене почуття особистого обов'язку. Як правило, вони добре рефлексують особисті мотиви, планомірно втілюють власні наміри, вміють розподіляти зусилля і здатні контролювати свої вчинки, володіють вираженою соціально-позитивною спрямованістю. В межових випадках у них можливе нарощування внутрішньої напруги, пов'язаної з прагненням контролювати кожен нюанс власної поведінки, і з тривожністю із приводу найменшої її спонтанності.

Середній бал характерний сильним підліткам, які відчувають певну необхідність у допомозі. Вони не завжди впевнені в своїх можливостях, у правильній побудові цілей задуманого наміру, добре контролюють власні вчинки, хоч зрідка спостерігається імпульсивність дій.

Низький бал спостерігається в людей чутливих, емоційно нестійких, вразливих, невпевнених у собі. Рефлексивність у них невисока, а загальний фон активності, як правило, занижений. Їм властива імпульсивність та нестійкість намірів. Це може бути пов'язано як з незрілістю, так і з вираженою витонченістю натури, не підкріпленою здатністю до рефлексії й самоконтролю.

Субшкала «наполегливість» характеризує силу намірів підростаючої особистості, її прагнення до здійснення розпочатої справи.

На *високому* рівні відзначаються діяльні, працездатні підлітки, які активно прагнуть до виконання запланованого, їх мобілізують перешкоди на шляху до мети, не відвертають альтернативи і спокуси, головна їхня цінність – розпочата справа. Таким підліткам притаманна повага до соціальних норм, прагнення повністю підпорядкувати їм свою поведінку.

Середній рівень притаманний особистостям, які легко й швидко справляються із недовгостроковими намірами. Дії, які потрібно виконувати протягом тривалого часу їх обтяжують і нерідко вони облишають справу на півдорозі. Але, якщо перед ними буде завжди вагомий стимул, їх важче буде збити із задуманого шляху.

Низький рівень за даною шкалою вказує на підвищену лабільність, невпевненість, імпульсивність, що можуть призвести до непослідовності в поведінці. Знижений фон активності і працездатності, як правило, компенсується в таких підлітків підвищеною чутливістю, гнучкістю, винахідливістю, а також тенденцією до вільного трактування соціальних норм.

Субшкала самовладання відображає рівень довільного контролю емоційних реакцій і станів.

Високого рівня досягають підлітки емоційно стійкі, які добре володіють собою в різних ситуаціях. Для них характерний внутрішній спокій. Впевненість у собі звільняє їх від страху перед невідомим, підвищує готовність до сприймання нового, непередбаченого і, як правило,

поєднується із свободою поглядів, з тенденцією до новаторства й радикалізму. Разом з тим, прагнення до постійного самоконтролю, надмірне свідоме обмеження спонтанності може призвести до підвищення внутрішньої напруженості, переважання постійної стурбованості та втоми.

Середній рівень обумовлений поперемінними змінами імпульсивних та довільно контрольованих вольових дій.

Низькому рівневі властива спонтанність, імпульсивність, які у поєднанні з вразливістю та переважанням традиційних поглядів захищають підлітка від інтенсивних переживань і внутрішніх конфліктів, сприяючи незворушному настрою.

Соціальна бажаність високих показників за шкалою різноманітна. Високі рівні розвитку вольової регуляції можуть бути пов'язані з проблемами в організації життєдіяльності та стосунками з оточуючими. Часто вони відображають появу дезадаптивних рис і форм поведінки. На відміну від них, низькі рівні наполегливості та самовладання почасти виконують компенсаторні функції. Вони також говорять про порушення в розвитку властивостей особистості та в її умінні налагоджувати стосунки з іншими, а також адекватно реагувати на ті чи інші ситуації.

Результати відхилення від середніх показників які діагностують вольову регуляцію підлітків представлені у таблиці 3.

Таблиця 3

Відхилення від середніх показників, що діагностують в учнів сьомих - дев'ятих класів вольову регуляцію (n=155)

Показники	7 клас	8 клас	9 клас
δ	2,89	3,13	2,84
V	15,19 %	29,09%	28,60 %
X	19,03	10,76	9,93

Умовні позначення: V - коефіцієнт варіації; X - середнє арифметичне; δ - середнє квадратичне.

Розглянемо динаміку розвитку вольової регуляції учнів сьомих-дев'ятих класів. Як бачимо з таблиці 3, середні квадратичні відхилення, які діагностують вольову регуляцію учнів сьомих-дев'ятих класів розширюються від 2,89 до 3,13 а потім знову звужується до 2,84. Коефіцієнт варіації продемонстрований різким розширенням від 15,19 % у семикласників до 29,09 % у восьмикласників, далі незначним звуженням до 28,60 % в дев'ятикласників. Це є свідченням того, що індивідуальні відмінності учнів мають стрибкоподібний характер, проте рівень розвитку вольової регуляції підвищується.

Таким чином, були відмічені значні індивідуальні відмінності в здатності до вольового зусилля, опанування свідомою поведінкою, що призводить до позитивного, або ж негативного результату поставленої мети. Одні учні проявляють імпульсивні, неусвідомлені вольові дії, в той час коли інші, підходять до мети з високим рівнем вольового зусилля, виявляють велику наполегливість, з легкістю мобілізуються відповідно до даної ситуації. Вивчаючи групи дітей, у яких сформовані вище описані рівні вольової регуляції, виявилось, що зазначені індивідуальні відмінності зумовлені тим, як учні вміють проявити наполегливість та самоволодіння.

Висновки. Вольова регуляція підлітка залежить від рівня розвитку наполегливості та самоволодіння. В ході дослідження було визначено ступінь сформованості вольової регуляції в учнів сьомих-дев'ятих класів та її вплив на дії і вчинки особистісного характеру, регуляцію поведінки загалом. Аналіз здобутих нами фактів показав, що 86,5 % мали позитивні тенденції становлення вольової регуляції й лише в 13,5 % простежувалися тенденції негативного її становлення.

ЛІТЕРАТУРА

- Апетик, 2002* – Апетик Н. М. Єдність раціонального, чуттєвого та вольового компонентів у моральній саморегуляції поведінки особистості / Н. М. Апетик // Психологія : зб. наук. пр. / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2002. – Вип. 18. – С. 46-50.
- Выготский, 1983* – Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6-и т. / под. ред. А. М. Матюшкина. – М., 1983. – Т. 3 : Проблемы развития психики. – 1983. – 367 с.
- Выготский, 1984* – Выготский Л. С. Орудие и знак в развитии ребенка // Л. С. Выготский. Собрание сочинений : в 6-и т. / под. ред. А. М. Матюшкина. – М., 1984. – Т. 6 : Научное наследство. – С. 5-91.
- Иванников, 1991* – Иванников В. А. Психологические механизмы волевой регуляции / Вячеслав Андреевич Иванников. – М. : МГУ, 1991. – 140 с.
- Ильин, 2000* – Ильин Е. П. Психология воли / Евгений Павлович Ильин. – СПб : Питер, 2000. – 288 с. : ил. (серия «Мастера психологи»).
- Калітін, 1982* – Калітін О. В. Взаємодія психічних процесів саморегуляції особистості / О. В. Калітін // Вісник Київського університету. – К., 1982. – Вип. 14 : Питання філософських наук. – С. 33-38.
- Ойгензихт, 1983* – Ойгензихт В. А. Воля и волеизъявление: очерки теории, философии и психологии права / Виктор Аркадиевич Ойгензихт; отв. ред. С.А. Раджабов; АН Тадж ССР. – Душанбе : Дониш, 1983. – 256 с.
- Скрипченко, 2005* – Скрипченко О. В. Психолого-педагогічні основи навчання: навч. посіб. для викл. психології і педагогіки, аспірантів, студ. пед. навч. закл. та курсантів військових училищ. / О. В. Скрипченко, О. С. Падалка, Л. О. Скрипченко. – К. : Український Центр духовної культури, 2005. – 710 с.

REFERENCES

- Apety`k, 2002* – Apety`k N. M. Yednist` racional`nogo, chuttyevogo ta vol`ovogo komponentiv u moral`nij samoregulyaciyi povedinky` osoby`stosti / N. M. Apety`k // Psy`xologiya : zb. nauk. pr. / NPU im. M. P. Dragomanova. – K., 2002. – Vy`p. 18. – S. 46-50.
- Vygotsky`j, 1983* – Vygotsky`j L. S. Sobrany`e sochy`neny`j : v 6-y` t. / pod. red. A. M. Matyushky`na. – M., 1983. – T. 3 : Problemy` razvy`ty`ya psy`xy`ky`. – 1983. – 367 s.
- Vygotsky`j, 1984* – Vygotsky`j L.S. Orudy`e y` znak v razvy`ty`y` rebenka // L.S. Vygotsky`j Sobrany`e sochy`neny`j : v 6-y` t. / pod. red. A. M. Matyushky`na. – M., 1984. – T. 6 : Nauchnoe nasledstvo. – S. 5-91.

- Y`vanny`kov, 1991 – Y`vanny`kov V. A. Psy`xology`chesky`e mexany`zmy volevoj regulyacy`y` / Vyacheslav Andreevy`ch Y`vanny`kov. – M. : MGU, 1991. – 140 s.
- Ylyn, 2000 – Ylyn E. P. Psy`xology`ya voly` / Evgeny`j Pavlovyy`ch Y`l`y`n. – SPb : Py`ter, 2000. – 288 s. : il. - (sery`ya «Masterya psy`xology»).
- Kalitin, 1982 – Kalitin O. V. Vzayemodiya psy`xichny`x procesiv samoregulyacyi osoby`stosti / O. V. Kalitin // Visny`k Ky`yivs`kogo universy`tetu. – K., 1982. – Vy`p. 14 : Py`tannya filosofs`ky`x nauk. – S. 33-38.
- Ojgenzy`xt, 1983 – Ojgenzy`xt V. A. Volya y` volej`zyavleny`e : ocherky` teorii`, filosofii i psixologii prava / Vy`ktor Arkady`evy`ch Ojgenzy`xt; otv. red. S. A. Radzhabov; A. N Tadz SSR. – Dushanbe : Dony`sh, 1983. – 256 s.
- Skry`pchenko, 2005 – Skry`pchenko O. V. Psy`xologo-pedagogichni osnovy` navchannya : navch. posib. dlya vy`kl. psy`xologiyi i pedagogiky`, aspirantiv, stud. ped. navch. zakl. ta kursantiv vijs`kovy`x uchy`ly`shh. / O. V. Skry`pchenko, O. S. Padalka, L. O. Skry`pchenko. – K. : Ukrainys`ky`j Centr duxovnoyi kul`tury`, 2005. – 710 s.

УДК 370153:159.953:81'243

Інна Цимбал

**СТВОРЕННЯ ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
РОБОТИ З ІНШОМОВНИМИ НАУКОВИМИ ТЕКСТАМИ
PROGRAM OF EFFECTIVE SCIENCE TEXTS READING**

У статті наведені та описані результати проведеного автором емпіричного дослідження психологічних особливостей роботи студентів технічних спеціальностей з іношомовними науковими текстами. Розглянуто передумови створення комплексу практичних занять у рамках програми підвищення ефективності роботи з іношомовними науковими текстами для студентів технічних спеціальностей; проаналізовано психологічні чинники, які впливають на ефективність роботи з фаховою літературою; подано результати опитування студентів з метою виявлення операційних та мотиваційних чинників готовності студентів до роботи з іношомовними науковими текстами. Підкреслено важливість врахування індивідуальних психологічних особливостей студентів при створенні програми, у поєднанні когнітивних, операційних, мотиваційних та особистісних чинників для успішного оволодіння іноземними мовами та опрацювання іношомовних наукових текстів. Обґрунтовано мету комплексу практичних занять та спрогнозовано результати його апробації. Охарактеризовані зміст та структура тренінгової програми підвищення ефективності роботи з фаховою літературою.

Ключові слова: іношомовні наукові тексти, індивідуальні психологічні особливості, психологічна готовність, операційні чинники, мотивація, когнітивні чинники, особистісні чинники, розуміння.

В статье описаны результаты проведенного автором эмпирического исследования психологических особенностей работы студентов технических специальностей с иностранными научными текстами. Рассмотрены предпосылки создания комплекса практических занятий в рамках программы повышения эффективности работы с иностранными научными текстами для студентов технических специальностей; проанализированы факторы, влияющие на эффективность работы с специализированной литературой; представлены результаты опроса студентов с целью выявления операционных и мотивационных факторов готовности студентов к работе с иностранными научными текстами. Подчеркнута важность учета индивидуальных психологических особенностей студентов при создании программы, в сочетании когнитивных, операционных, мотивационных и личностных факторов для успешного овладения иностранными языками и обработки иностранных научных текстов. Обоснована цель комплекса практических занятий и